

DİLENCİLİK SINIFININ DİĞER SOSYAL SINIFLARLA ENTEGRASYONUN İSLÂM FİNANS UYGULAMALARIYLA SAĞLANMASI ÜZERİNE BİR TEKLİF

A PROPOSAL ON PROVIDING INTEGRATION OF THE BEGGARY CLASS WITH OTHER SOCIAL CLASSES BY ISLAMIC FINANCE PRACTICES

Dr. İsmail ÇELİK

Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Keçiborlu MYO, Isparta/TÜRKİYE

Article Type : Review Article / İnceleme Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.980>

Reference : Çelik, İ. (2018). "Dilencilik Sınıfının Diğer Sosyal Sınıflarla Entegrasyonun İslâm Finans Uygulamalarıyla Sağlanması Üzerine Bir Teklif", International Social Sciences Studies Journal, 4(24): 5150-5158

ÖZ

Dilenci ve dilenme faaliyeti, sosyal hayatın değişmeyen bir gerçeği olmakla birlikte gözlerden uzak kalan özelliğidir. Çoğu insan tarafından bilinen dilencilik konusu farklı uygulamaları ve muhtevası ile kendini gösterebilmektedir. Bu çalışma ile dilencilikle ilgili kavramların ve yargıların toplumdaki konumları ve konjonktürden konjonktüre değişiklik gösterdiği ifade edilmiştir. Dilencilik aslında, ekonomik yetersizlikten ziyade daha önemli olarak yaşam güvenliğini tehdit eder durumdur. Aynı zamanda dilencilik suç işleme yönü ele alınmıştır. Dilencilik suçlarına öncelikli olarak ıslah uygulamalarına yer verilmiştir. Fakat kesin sonuç alınması söz konusu olmamıştır. Günümüzde parasal ve hapis cezaları uygulansa da sorun derinleşerek devam etmektedir. Günümüz teknolojilerinden faydalanarak bu soruna çözüm bulunabileceği üzerinde durulmuş. İslam bankalarının uygulamaları ile koordineli olarak elektronik dilencilik uygulamalarına geçilirse hem halk hem de dilenciler insanlığın ruhuna yakışır bir ortama kavuşabilecektir. Böylece gerçek dilencilerle gerçek olmayan dilenciler ayrılmış olacaktır. Bu çalışmada ana esin kaynakları ise genelde Kur'an ve hadisler olmuştur. Çünkü insanlığın bütün sorunlarına çözüm bu iki kaynakta mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Dilenci, Güvenlik, Elektronik Dilenci, İslâm Finans, Mudaraba

ABSTRACT

Although beggars and beggary are one of the indispensable part of social life, continuously remained as a material particular. The matter of fact, everybody is aware of, beggars itself in many figures and contents. The goal of this essay is to expose the expression and prejudice of beggary may change from society to society and from conjuncture to conjuncture. By this way it is also aimed to illustrate beggary has another face that threaten the living security beside necessity. At the same time criminal face of beggary is valued. The criminals of beggary have been treated. But all these arrangements weren't enough for clear consequence. Nowadays, the problem continues to be deepened by the imposition of monetary and imprisonment penalties. It has been emphasized that this problem can be solved by taking advantage of today's technologies. Integrating with the practices of the Islamic banks and applying to the practice of e-begging, both the people and the beggars will be able to attain an atmosphere worthy of the spirit of mankind. Thus real beggars will be separated from real beggars. Main sources of inspiration in this study are the Qur'an and hadiths in general. Because the solution to all the problems of mankind exists in these two sources.

KeyWords: Beggar, Security, E-Beggar, Islamic Finance, Mudarabah

1. GİRİŞ

Dilencilik sosyal hayatın önemli kültürel zenginliği ve gerçeğidir. Bu olguyu sosyal yaşamdan tamamen kaldırmak mümkün değildir. Fakat bu müessesenin de ıslahı ve olumlu şekilde yönünün belli amaçlara göre yönlendirilmesi ile dilenciler ve bunlara yardım edenlerin de mutmain olabilecekleri bir fon oluşturulabilir.

Öncelikli olarak basit bir şekilde yapılan bir hesaplama ile bu olguda gerçekleşen finansal boyuta kısaca bakmak gerekir. Türkiye şartlarında örnekleme yapıldığında Türkiye'de ortalama dilenci sayısının 50.000 kişi olması esas alındığında günlük dilenci cirosunun da en az rakam olan 50 lira ile çarpıldığında bir günlük

toplam bu sektördeki toplanan para 2.500.000 TL olacaktır. Bu rakama göre nelerin ekonomik hayata kavuşma imkânı bulanabileceği düşünülürken; bir günlük ciro ile bir okul, 1 haftalıkla 80 yataklı 2 hastane, 1 aylıkla 8 hastane bir yıllıkla da 96 hastane veya bu eşdeğerde başka ekonomik bir eser hayata geçirilebilir. Bu ekonomik birimler sadece altyapı şeklindeki bir yapılanmadan bahsetmek anlamına gelmeyecektir. Bu yapıların varlığı binlerce iş gücünün istihdamını, farklı sektörlerin buralarda iş sahaları oluşturmasını da beraberinde getirecektir. Buradaki hastane sembolik bir örnektir. Herhangi bir sektör kuruluşu bu anlamda değerlendirilebilir.

Bu konudaki bilimsel çalışmalar literatür olarak tarandığında dilencilik sektörü ve sosyal olgusu konusunda çalışmalar olmasına karşın üzerinde çalışılan bağlamda bir bilimsel çalışmanın söz konusu olmadığı görülmüştür. Konunun ifade edilmesinde sosyal kültür ve İslâm dininin temel kaynaklarından faydalanılmıştır. Bu çalışmanın esin kaynağı ise ilk etapta *“balık verme, balık tutmayı öğret”* anonim sözü olmuştur.

Bu çalışma ile İslâm finans piyasasına kaynak bulunması söz konusu olabileceği gibi, dilencilik kültürü, zamanla toplumun diğer sosyal katmanlarını şekillendiren kültürle uyumu sağlanarak dilencilerin toplumun sosyal hayatta birlikte yaşanması gereken bir sosyal tabaka olabileceği ifade edilmiştir.

Bir kişinin gelir durumunun düşük olması onun dilencilik yapması gerektiği anlamına gelmez. Fakat diğer taraftan da çalışarak alın teri ile rızık peşinde koşmak da o kadar kolay değildir. Kimi insanlar işte bu aşamada tembellik ya da kolay para elde etme yolu olarak dilencilik tercih edebilmektedirler. Bu ise toplumun katlanması gereken bir sorun olarak ortada durmaktadır. Hâlbuki sorun varsa ortadan kaldırılmalı, ıslah edilmeli ya da bu durumu fırsat bilip bu kişileri hayat standardı olarak bir yerlere taşıyarak bu ortamdan uzak tutulması gerekir.

Diğer taraftan bu piyasada dönen paraya bakıldığında ciddi kaynak israfı da söz konusudur. Dilencilik sektöründe dönen para karşılıksız olduğu için herhangi bir şekilde kazanılan para ekonomik bir karşılık olmadan el değiştirmektedir. Elbette manevi bir beklenti ve kazanım söz konusudur. Fakat bu el değiştiren paranın bir anlamda ekonomik karşılığı da olmalı ve dilenen de kendisini eksikli hissetmemelidir. *“Balık vermektense balık tutmayı öğretmek”* aslında bu alanda tam anlamıyla karşılığını bulabilecek bir uygulama olabileceği özelliğindedir. Karşılıksız verip dilencinin onur ve kişiliği zedelenmektense bunun bir borç ilişkisi içinde gündeme gelmesi, o kişinin de saygınlığını korumasını ve zamanla da bu piyasadan çekilmesini sağlayabilecektir.

Bunlarla birlikte dilencilik adeta bir sektör olarak ekonomik hayatta yerini almıştır. Bazı haksız kazanç elde etmek isteyenlerin hedefinde bu kitle vardır. Yaşam alanlarında güvenliğin temin edilmesi için bu kitlenin ıslahı ve refah seviyesi yüksek bir hayat düzeyine çıkarılması gerekir.

Bu çalışma ile aslında dilencilik insanlığın önünde bir sorun olmaktan çıkarılıp el birliği ile bu sınıftaki insanları belli bir gelir seviyesine ulaşması için çaba sarf edilmesi gereği üzerinde durulmaktadır. Bunu yaparken de *“sağ elin verdiğini, sol el görmesin”* titizliği ve Âdem (a.s.)’a karşı şeytanın üstünlük taslayarak kendini cennetten kovdurmasının bir benzeri olabilecek dilencilere karşı gelir sahiplerinin bir üstünlüğünün değil sadece onlara kol kanat germesi gereken bir görevlerinin olduğu bilincinin verilmesi umulmaktadır. Dilencilik hakkında genel bilgiler verildikten sonra konu bağlamında bir çözüm önerisi getirilmeye çalışılmıştır.

2.DİLENCİLİĞİN TANIM VE TARİHSEL VAR OLUŞU

Dilencilik sosyal hayat yaşamında kendine yaygın olarak yer bulmuş olan ve yüzyıllar boyunca da varlığını sürdüren bir davranış tarzıdır. Dilencilik bir meslek kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışma konusu olsa da bir meslek gibi uygulandığında hemfikir olma söz konusudur. Asırlardan beri değişik kültürlerde sürdürülen dilencilik, esas itibarıyla vicdan ve dinin araç olarak kullanılmasıyla sürdürülen ekonomik bir faaliyettir (Köktürk, 2008;399).

Lügat anlamlarına bakıldığında kültürlere göre anlam kazanmış olan dilencilik insanlık tarihi ile var olduğu kabul edilen sosyal bir olgudur. Türk Dil Kurumu sözlüğünde *“geçimini dilenerek tedarik eden, ısrarlı bir şekilde ve arsızca bir şeyi talep eden kişi”* olarak ifadesini bulan dilenci, Longman’da ise para ve yiyecek talebinde bulunan kimse olarak anlamlandırılır. Oxford ise; biraz daha dilencilik vicdanî boyuta taşıyarak evsiz olarak yaşamını sürdüren ve para ve yiyecek dilenerek hayatını devam ettiren kişi olarak ifade eder. Marriam Webster ise; dilencilik biraz yumuşatarak; hediye talep ederek yaşamını idame ettiren kişi olarak nitelendirir.

Osmanlıca lügatlere bakıldığında dilenci anlamını veren kelimenin “sail” olduğunu çoğulunun ise “seele” olarak kullanıldığı görülür. Arapçada ise dilenci kelimesinin eş anlamlısı “geda” olarak ifade edilir. Diğer taraftan İngilizcede dilenciyi karşılayan en sıklıkla kullanılan kelime “beggar”dır ki bu kelime İngilizceye zamanında dilencilikle geçinen “Beghard” adlı tarikatın isminden esinlenerek geçmiştir. Dilenmek üzerine kurulu bir dinin egemen olduğu Hint kültürüne bakıldığında “bhikhārī” dilenmek anlamına gelir. Antik Yunancaya bakıldığında ise; “ptochós” kelimesi dilenci anlamında kullanılırken modern Yunancada bu kelimenin yerini “zitiános” almıştır. Bu açıklamalarla dilencilik kavramının içeriğinin isteyen, talep eden anlamına ilave olarak dini terbiye için bir gereklilik de taşıyan anlam zenginliği de vardır (Kükreer, 2014;17-20).

Bu lügat terimleri ve anlamlarının yanında literatürde farklı yazarların dilencilik kavramına yaklaşımları da oldukça dikkat çekicidir. Munzer dilenci kavramının tanımını verirken; çalışmak veya kendisine teklif edilen diğer seçenekleri bir kenara bırakarak para veya malları almaya hazır durumda olan kişi ifadelerini kullanır (Munzer, 2001;48-49). Başka bir yazar ise; kapı kapı dolaşarak ya da insanların sürekli gelip gittikleri yerleri iskân kabul ederek ianede bulunan kişi olarak tanımlamayı yeğlemiştir (Omotosho, 2001;67,71). Sosyolojik bir olgu olarak dilencilik değerlendiren Goel ise; yoksulluğun ve evsizliğin neticesinde şekillenen, toplumda derinleşmiş sosyal ve siyasi sorunların bir sonucu olarak görmektedir (Goel, 2010;30).

Yapılan bu tanımları kapsamlı bir şekilde ifade eden yazar olan Vatandaş dilenciyi; hayatını sürdürebilmek amacıyla gerekli olan şeylerden mahrumiyeti sebebiyle ya da gerçekten yoksulluğu söz konusu olmadığı halde ihtiyaçlarını elde etmek için ya da dilenmeyi bir yaşam tarzı ve gelir kapısı olarak tercih edenlerin ekonomik durumu iyi olanlardan söz, yazı ve ya hareketler ile para veya mal talep eden kimse olarak tanımlar (Vatandaş, 2002;170-171).

Dilencilik tarihinde konuya bakıldığında dilenme işinin ne zaman ve nerede başladığı net olarak ifade edilmemekle birlikte tarihçiler bu faaliyetin başlangıcını insanlık tarihinin ilk devirlerine kadar götürmeyi yeğlemektedirler (Tekin, 1999;570). Yine Tekin’in Danışmend’den aktardığına göre milattan önce 9. Yüzyılda dilencilik herhangi bir meslek gibi toplumda değer bulduğunu ve kadrolu olarak mesleklerini icra etikleri ifade etmektedir. Çünkü bunlar hem maddi olarak fazla yiyecek ve giyeceklerin israfını önlemek için bir görevleri vardı hem de bunların duaları da günahların affedilmesi için bir manevi temizliğe vesile olması açısından da bir fonksiyonları vardı (1999;570).

Ülkelerin kültürlerinde dilencilik algısı da farklılık arz etmektedir. Çin’deki sokak dilencileri toplumda fazla ilgi uyandırmamakla birlikte toplumsal etkileşimde oldukça etkin bir role sahip olmuştur. Aralarında rekabet olsa da bunu rahatlıkla kontrol altında tutabilmekte ve aralarında sosyal bir hiyerarşi oluşturma noktasında örgütlenme söz konusudur. ABD’de ise evsizler için kullanılan bu isimlendirme toplumun refah seviyesi oldukça düşük avantaja sahip ve alt sınıfları nitelendirmek için kullanılmaktadır (Lu, 1999;7-10).

İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde yoksulluğa ilişkin çıkarılan kanunlardan önce dilenme, sadaka verenler için psikolojik olarak huzura ermenin bir vasıtası olarak değerlendirilmiştir. Günümüz şartlarında ise sosyal yaşamda o kadar da muteber bir davranış tarzı olarak kabul edilmemektedir. İran’da ise özellikle kadınlar yoksulluktan çıkış yolu olarak dilenmeyi tercih etmektedirler (Massey vd. 2010;64). Afganistan’da ise ortamın ekonomik olarak stabil olmaması sonucu gelir kaynaklarının net olarak şekillenmemesi sonucu kadınlar dilenmeyi çare olarak görmektedirler (Povey, 2003;268-270). Burada kadınlar şeriatla suç olarak kabul edilen hırsızlık, fahişelik ya da uyuşturucu satıcılığına bulaşmamak için de dilemeyi bir çözüm olarak görmektedirler (Mukherjee, 2008;280).

Osmanlı tarihinde dilenciler için gelişmelere göre farklı uygulamalar yapılmakla birlikte dilenme işinin bir esnaflık esasında değerlendirildiği ve dilencilerin de esnaflar gibi loncaya bağlı olmalarının sağlandığı ifade edilir (Demirtaş, 2006;84). Bunun sebebi ise; dilencilere “duacı esnafı” olarak kabul edilmesinden kaynaklanmıştır (Düzbakar, 2008;85).

3.DİLENCİLİK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

İslâm dini ve diğer semavî dinlerde muhtaç olanlara yardımda bulunulması övülmüş olmakla birlikte dinlerin genel ifadelerinde dilenmek ve dilencilik hoş karşılanmayan bir sosyal olgu olarak görülmektedir (Düzbakar, 2008;291).

Dilencilik günümüz şartlarında da kendi bağlamında yapılanması ve özellikleri olan sosyal bir olgudur. Herhangi bir karşılık vermeden doğrudan para ya da mal istemekte, göstermelik bir hizmet sunarak karşılığında para beklentisi içine girme ya da fazla para verildiğinde bunu reddetmeyerek alıkoyma şeklinde dilenmektedirler. Bunlar yapılırken de fiziksel ya da zihinsel engelliliklerini kullanmakta, bu özelliklere

sahip birileri ile faaliyetini sürdürmekte ya da dinî terminolojiden faydalanarak dilencilik maharetlerini sergilemektedirler. Bunları genel olarak gruplandırmaya tabi tutmak gerekirse; dilenmeyi son çare olarak görenler, bu işi meslek olarak kabul edenler ve başkaları tarafından dilenmeye zorlananlar olarak ifade edilebilir (Vatandaş, 2002;171-175).

Konunun genel hatları ile ifade edilmesi bağlamında dilenci tiplerinin ifade edilmesi yerinde olacaktır. Bu konuda Wassan ve Khoro(2011;29-30)'nun çalışması kayda değerdir. Bu çalışmaya göre bu tipleri aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür.

- ✓ **Dinini Daha Kaliteli Yaşamak İçin Dilenenler:** İnsanın ruhen yükselmesi için kullanılması gereken bir araç olarak dilencilik uygulanmaktadır. Özellikle Budistler neredeyse ömürlerinin tamamını ve nefis terbiyesini gerçekleştirmek isteyen semavi din müntesipleri belirli bir süre dilencilikle kendilerini olgunlaştırmaya çalışırlar.
- ✓ **Dini İstismar Edenler:** Dilencilikte önemli olan vicdanları titretecek söylemler geliştirmektir. Bunun en güzel malzemesi ise dinin kavramlarını kullanmaktır. Dilenciler için dinin kavramları en çok istimal edilip de suiistimale uğrayan araçlardır.
- ✓ **Göçebe Dilenciler:** Bu gruba bilhassa Hindistan'daki dilenciler örnek verilebilse de günümüzde küreselleşme ve ulaşım araçlarının çeşitliliği ve hızlılığına bağlı olarak tanınmaktan ya da uygun piyasalardan daha fazla nemalanmak için de dilenciler gezgin bir profil çizerek dilenmeyi tercih edebilmektedirler.
- ✓ **Fiziksel Engeli Olmayan Dilenciler:** Normalde çalışma kapasitesinde oldukları halde dilenmekle kendilerine geçim kaynağı oluşturmaktadırlar. Bunlar ya gerçekten çok tembel ya da adi suçlardan dolayı iş bulmakta zorlanan kişiler olabilir.
- ✓ **Sağlığı Çalışmasına Mani Olduğu İçin Dilenenler:** Yaşamlarını sürdürmek için belirli gelirleri olmamakla birlikte ya da özelliklerini dilenmek için fırsat olarak değerlendiren çok yaşlılar, kronik ağır hastalığı olanların sergiledikleri dilenci profilidir.
- ✓ **Fiziksel Engelli Olanlar:** Yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmek için bazı organlarının eksik ya da kusurlu olması sebebiyle mağduriyetlerini dilencilik yapmaya araç olarak kullanmaktadırlar.
- ✓ **Zihinsel Engelli Olanlar:** Akli melekelerini sağlıklı bir şekilde kullanamayanların ama kendileri ama bir kişi ile sergiledikleri bir dilenci profilidir.
- ✓ **Çocuk Dilenciler:** Çocuklar insanların vicdanlarını tahrik edip şefkatini celbeden varlıklardır. Bu ise dilencilikte kullanılırsa ciddi olarak bir dilencilik hasılatının ortaya çıkmasına sebep olabilir.
- ✓ **Profesyonel Dilenciler:** Bunlar dilenciliği meslek olarak kabul etmiş dilencililiğin bütün gereklerini bir meslek inceliğinde bilen kişilerdir. Daha fazla parayı karşılıksız almak varken çalışmak bunlara çok zor gelir.
- ✓ **Ek İş Olarak Dilencilik Yapanlar:** Bunların normalde bir işleri ve sosyal güvenceleri vardır. Fakat dilencilikle de ek gelir elde etmek için dilenme ile uğraşmayı tercih ederler.

4. DİLENCİLİK SORUNSALI

Dilencilerin toplumda oluşturdukları en bariz yargı bunların her şeyi rahatlıkla yapabilecek potansiyelde olmalarıdır. Bu sebeple insanlar kısmen vicdanen kısmen de onların şerlerinden korunmak için dilencilere yardım ederler. Bu haliyle dilencilerin ıslahı ya da kontrol altında tutulması güvenlik tedbirleri açısından önem arz etmektedir.

Toplumdaki önyargılar, toplumun iyi niyetlerinin kötüye kullanılması, organize bir şekilde dilencilik faaliyetlerinin sürdürülmesi dilencilerle mücadeleyi gerekli kılmaktadır. Potansiyel suçlu olarak görülen çoğu zaman da suç işleyen bu kitle ile yeterli ve kalıcı tedbirlerin alınmaması toplumda kargaşaya sebep olabilecek niteliktedir (Walsh, 2004;58-64).

Özer ve Yontar (2013:243-244) alıntıladıkları bir makaleye göre şehir nüfuslarının sürekli artmasına bağlı olarak kozmopolit yaşam tarzlarının artması dilencilerle mücadeleyi zorlaştıran ve organize dilenci şebekelerin varlığını ise konunun üzerine eğilmeyi gerekli kılan bir husus olduğunu ifade etmişlerdir. Bu illegal oluşumlar bilhassa engelliler ve çocukları hedef kitle olarak seçmekte kendi emelleri doğrultusunda mafyavari bir oluşumla bunların özgürlüklerini de kısıtlayarak kullanmaktadırlar.

Dilencilik önlemede yoksullukla ilgili uygulanan politikalar yetersiz kalmaktadır. Çünkü dilencilik sosyal yaşamın adeta bir üyesi olarak var olmaya devam etmektedir. Dilencilik sadece ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını giderinceye kadar uyguladıkları çözüm olmaktan çıkmış, insan ticareti, çocuk ve bedensel ya da zihinsel engellilerin suiistimalinin yanında zorla dilencilikle para kazanan oluşumların varlığı ve bunların ekonomik güç ve beklentisi bu sorunu çözümsüz kılmakla birlikte çözüm için başvurulmuş yolları da kısırlaştırmaktadır (Özer-Yontar, 2013:238).

Dilencilikle mücadele etmenin günlük politikalarla ve cezai yaptırımlarla çözülmesi mümkün gözükmemektedir. Yoksulluğu azaltıcı makro tedbirler alınmadan bu sorun kapsamlı bir şekilde çözüme kavuşması söz konusu olamaz. Dilencilikte tek neden gelir kaynağının olmaması ya da gelirin az olması değildir. Bu olgunun makro uygulamalarla ıslahı için başta eğitim ve istihdam politikaları gözden geçirilmeli ve o ülkenin kültürel kodlarından faydalanarak ıslahına çalışılmalıdır. Konuyu sadece yoksulluk temeline indirgemek bu olgunun varlığı ile beslenen sorunların halı altına süpürülmesi anlamına gelir (Özer-Yontar, 2013:241).

Dilencilikle mücadeleyi zorlaştıran diğer bir durum ise dilenmeyi meslek olarak yapıldığının ya da dilenmek zorunda bırakılmalarının farkında olunmasına rağmen halkın parasal destek vermeye devam etmektedirler (Powel, 2008:562)1. Hatta bu konuda yapılan bir çalışma anketinde %39 oranında sevap kazanma niyeti, dilencilerin yardım toplamada en önemli nedeni olduğu tespit edilmiştir. (Vatandaş, 2004;157-160)1. Dinin ya da ahiret inancının kaldırılması nasıl mümkün değilse sevap niyetiyle dilenenlere yardım etmenin de engellenmesi mümkün olmadığından dilencilerle mücadele etmek oldukça bu nedenden dolayı oldukça zor gözükmektedir. (Wassan-Khuro, 2011;38).1

Dilencilerin suç işleme potansiyelinde oldukları ve şebeke halinde faaliyet gösterdiklerine dair farklı ülkelerden ve yazarlardan örnekler veren Özer ve Yontar (2013:244-247) bu anlamda bugün ve gelecekte dilencilik olgusunun suç ortamı olarak mevcudiyetini koruduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışmada çeşitli yasal engeller olmasına rağmen sorunun çözülmesi için sadece teşebbüste bulunduğu ancak netice alınmadığı, organize suç olarak nitelendirildiği halde çoğu zaman sadece dilencilerin cüzi cezalar aldığı fakat suç şebekesinin sürekli olarak göz ardı edildiği ifade edilmiştir.

Özer ve Yontar çalışmasının sonuç kısmında, yoksulluk ve masumiyet temelinde gittikçe profesyonelleşen, insan kaçakçılığından zorla dilendirmeye kadar yayılan bir suç ortamının varlığını ifade etmişler bunun için çözümü sadece yaptırımların uygulanması ile mümkün olmadığını, bunun yanında bu sektörde kullanılan kesimin kişilik sorunları, ruhî bozukluklarını rehabilite edici destekleme faaliyetleri devlet nezdinde önleyici, koruyucu ve süreklilik kılıcı şekilde uygulanması gerektiğini ifade etmiştir.

Türkiye’de dilenciler ve dilencilik hakkında sosyal yaşamda sebep ve sonuçları ile masaya yatırılıp da çözüm üretilmesi gereken bir konu olarak değerlendirilmediği için bu konu konjonktürel çözümlerle geçiştirilmiş ve kalıcı çözümler üretmek için yasal alt yapı oluşturulamamıştır (Vatandaş, 2002,172).

Osmanlı döneminde dilencilik yapmasında sakınca görülmeyenlere vesikalı bir şekilde dilencilik yapmaları ve denetim altında tutulmaları için “cerr kağıdı verilirdi (Demirtaş, 2006;85). Bu aslında bu sorunun denetim altında tutularak kontrol dışına çıkmasına mani olmaktı. Fakat bu uygulamanın sorunları da beraberinde geleceğe taşıyacağı aşikâr bir konu olduğu ortadadır. Öyle ki, dilencileri çalıştıran “Dilenci İratçıları” ile dilenenlerden haraç toplayan “Dilenci Pehlivanları” adı verilen kimseler de mevcuttu. Bu kimseler resmi devlet görevlisi değillerdi (Demirtaş, 2006;85). Özellikle dilenci pehlivanları, taşradan gelen ve kavga ile varlıklarını kabul ettiren illegal dilenci yöneticileriydi. Bunlar dilenmek yerine kimsesiz çocukları gruplar şeklinde dilendirerek onların dilendikleri üzerinden pay alarak ekonomik güçlerini oluşturdular (Sakaoğlu,1987;86).Bu durum da sorunun diğer bir tarafını oluşturmaktadır. Ellerindeki imkânları kaybetmek istemeyen bu kişiler perde arkasından çözüm çarelerini geçersiz kılmak adına hareket etmektedirler. Günümüzde de bu uygulama başka şekillerde varlığını devam ettirdiği medya haberleri ile malum bir meseledir.

Bunun yanında resmi devlet görevlisi olarak Osmanlı’da “Dilenci Kethüdası (Kâhyası)” da mevcuttu. Bunlar dilencilerin sağlık, yeme içme, barınma gibi sorunları ile ilgilenirdi. Fakat bu kişilerde bu ortamın getirdiği çeşitli yolsuzluklara bulaşmış ve dilencilik tezkerelerini elden aldıkları ücretlerle dilencilik vasıflarını taşımayanlara vermişlerdir (Demirtaş, 2006;85). Bu uygulama dahi göstermektedir ki; dilencilik sorununa çözüm düşünülürken çözüm içerisinde yeni sorunları da beraberinde barındıran bir sorun olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

II. Abdülhamit döneminde dilencilik oldukça sosyal bir sorun olarak algılanmaya başlanmış elit kesim tarafından bu sorunun sosyal ve ahlâkî olarak değerlendirilerek üzerinde durulmaya başlandığı bir dönem olmuştur (Özbek, 2008;23-24).

Avrupa’da dilencilik sorununa karşı “kapatma” ve “ıslah” yöntemleri uygulanmıştır. Kapatma ile dilencilere yardım edecek olan kurum dinî müesseseler olmaktan çıkmış, devletin inisiyatifine bırakılmıştır. Islah ile de çalışmanın kutsallığı vurgulanmış insanın var oluşunun ancak çalışarak hayata bir şeyler ilave etmekle mümkün olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır (Foucault, 2006;85-133).

Gerek legal gerekse illegal bir şekilde dilencilere nezaret eden kişilerin varlığı dilencilik sorununun çözümünü zorlaştıran en önemli engellerdendir. Çünkü dilenciler ve dilencilik böyle kişilerin ekmek kapsıdır. Böyle kişiler için sağlığı ve gücü yerinde olan kişilerin değeri, kör, topal, kambur gibi özellikleri olanların yanında bir anlam ifade etmemektedir. Bu vasıflarda dilenci bulunamazsa ya rol olarak ya da gerçekten bilerek bir şekilde sakat bırakılarak bu mesleği icra etmekten kaçınmamaktadırlar. Böyle kişilere geçmişte öncelikli olarak ikazlar yapılır ıslahları mümkün olmadığı durumlarda ise kürek cezasına çarptırılırdı (Demirtaş, 2006;85). Günümüzde ise sadece kabahatler kanununa göre yüzeysel müeyyideler uygulanmakta, organize bir yapılanma olduğu anlaşıldığında ise ceza kanunu hükümleri tatbik edilmektedir. Bu uygulamaların çözüm olmadığı dilencilik olgusunun günümüzde renk değiştirerek varlığını sürdürmesinden anlaşılmaktadır.

Demirtaş yaptığı çalışmada (2006) özellikle Osmanlı döneminde uygulanan ve kayıt altına alınan dilencilikle ilgili kayıtların içeriğinin bu gün yapılan düzenlemelerle aynı paralelde olduğunu yani sorunun sadece yer ve zamanının değiştiğini ama kendisinin hâlâ varlığını sürdürdüğünü ifade etmiştir. Dilencilik ortamının sosyal, ekonomik ve hatta kültürel ayaklarının varlığı ve müeyyidelerin yeterli olmamakla birlikte yeterince de uygulanmadığından dolayı sorunun kökleşmesi ve devam etmesinin mukadder olduğunu vurgulamıştır.

Savaşlar, isyanlar, endüstrileşme gibi konjonktürel gelişmeler yeni sosyal tabakaları da beraberinde getirmiştir. Özellikle kapitalizm ile sermaye sahipleri servetlerine servet katarken yoksulluk kalıcı bir statü olarak yerleşmiştir. Bu statü, ister istemez bu ortamdan kurtulmak isteyenler için çözüm üretme biçimlerini de beraberinde getirmiştir. Özellikle İslâm dininin zekât gibi yardımlaşma tekniklerinin bütün dünyada cari olmaması sonucu yoksul kişiler servet sahiplerine karşı negatif düşünceler beslemeye başlamışlardır. Bu süreç haksız kazanç uygulamalarının sosyal hayatta varlığını pekiştirmiştir. Özellikle insanların iyi niyetlerinin kötüye kullanılmasının en güzel örneği olan dilenme faaliyetleri de artış göstermeye başlamıştır (Doğan, 2015;164).

Dilencilik artık kültürlerde “iyiliğin ve iyinin kötüye kullanımı” olarak sosyal hayatta kökleşmiş bir “ur” gibi görülmektedir (Köktürk, 2008;409). Her şeyden önce dilencilik insanın şeref ve onurunu kırıcı bir faaliyettir (Karacoşkun;2008;216). Öncelikli olarak da bu sorunun ortadan kaldırılması gerekmektedir. Diğer taraftan da dilenci, kendisini modern bir köle gibi toplumda yer bulmakta (Köktürk, 2008;402), eğer başkalarını kullanarak bu işi yapıyorsa başkalarını köleleştiren bir zorba olmaktadır (Birtek, 2014;131).

Yoksulluktan kurtulmak için bir çözüm gibi meşru görülebilecek dilencilik günümüz şartlarında kamu düzenini tehdit eden ve çoğu suç işlemenin de yuvası olabilecek bir nitelik taşımaktadır. Dilencilik çıkar amaçlı kullanan suç şebekeleri için oldukça verimli bir ortam olan dilenmenin kişisel unsurları olan çocuklar ve kadınlar, farklı suçların aktörü olmaları için de oldukça müsait görülmektedirler (Birtek, 2014;132).

5. DİLENCİLİK SINIFININ ISLAHI VE ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Sosyal hayatın ve ekonomik döngünün içerisinde varlığını koruyan ve gelecekte de devam edecek olan dilencilik insan olmanın ve insanlığın bir gerçeğidir. Çünkü dünyanın en temel karakteristik özelliklerinden biri de gelir seviyesinin çok farklılık göstermesidir. “*Bilmediler mi ki, Allah rızkı dilediğine bol bol verir ve (dilediğine) kısar. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için elbette ibretler vardır*” (Zümer, 39;52) ayeti gibi ayetler aslında yaratılışın bir gereği olarak gelir dağılımındaki farklılığın bu dünyadaki ekonomik hayatın zembereği olarak ifade edilmiştir. Çünkü bütün herkesin gelir durumu aynı olursa kimse kimseye muhtaç olmaz, farklı iş kolları ve ekonomik hiyerarşi yapılanması gündeme gelmezdi. Buradaki ince nokta ise yüksek gelir sahiplerinin ellerindeki imkânları dar gelirlerinin ellerini de güçlendirmek için kullanıp kullanmadıkları veya dar gelirli olanların de buldukları seviyeden kurtulmak için hangi yolları tercih ettikleridir. “*Kim (malini artırmak için) insanlardan dilenirse, o mutlak surette ateş talep etmiş olur. Öyleyse ister azla yetinsin isterse çoğaltmayı istesin, (artık kendisi bilir)!*” (Muslim, Zekât 105) gibi hadisler ise zaruri ihtiyaçlar dışında dilenmenin de imtihanda başarısız olmanın gereklerinden biri olarak nitelendirilmektedir. Çünkü “*Dilenmeyi haram kılan zenginlik nedir?*” diye sordular. *Aleyhissalatü Vesselam:*

"Sabah veya akşam yetecek kadar yiyecektir!" buyurdular" (Tirmizi, Zekat 23) gibi hadisler ise bu sınırı göstermekle birlikte başka bir sınırlama daha yaparak istisnaen dilenmenin maddelerini de ifade etmiştir. "Dilenmek; sersefil, fakra düşmüş veya rüsvay edici borca batmış veya elem verici kana bulaşmış (kan davası diyeti) insanlar dışında, kimseye caiz değildir." (Ebu Davud, Zekât 26) hadisi ise bu istisnaî durumları nazara vermektedir.

Dilenciler de insandır, onların ailesi de insandır. Bu sebeple "sen dilencisin dilenci kalacaksın" yaklaşımı, "sen işçisin işçi kal" önermesi kadar oldukça gerçeği yansıtmayan bir bakış açıdır. Bu sebeple dilenci olgusunun insanlık âleminde olması gereken seviyesine yükseltilmesi ve gerekli önlemler alınarak bu alanın suiistimalinin önlenmesi bir devlet politikası olarak görülmeli ve devletçe bu anlamda ekonomik, sosyal ve yasal düzenlemeler ile seferberlik ilan edilmesi gerekmektedir.

"Bir kimseye yokluk isabet eder de o kimse halini Allah'a arz etmesi gerekirken insanlara arz ederse, o yokluk kapısı ona kapatılmaz. Kim de fakirliğini Allah'a arz ederse Allah onu çabucak zengin kılar ya çabuk bir ölümle veya çabuk zenginlikle"(Ebu Dâvud, 2007: 659) hadisi aslında her durumda dilencililiği hoş karşılanmadığını göstermektedir.

Diğer taraftan, "İhtiyaç ve fakirlikten dolayı yardım isteyen dilenciye gelince, onu azarlama ve sert söz söyleme. Aksine ona ver veya güzel bir şekilde geri çevir." (Duha;93:10), "Yarım hurmayla da olsa miskini boş olarak geri çevirme!"(Tirmizi, Zühd: 37), "Az sadaka çok belayı def eder", "Sadaka yetmiş çeşit belayı def eder"(Heysemî) hadisleri ise dilenenlere bakış açısını gündeme getirmektedir. Söz konusu dilencinin ihtiyacı olmasa dilenmeyeceği hüsnü zannı ile bakılması gerektiği tavsiye edilmektedir.

Fakat her dilencinin de bu hüsnü zanna layık olmadığı da bir realitedir. Özellikle günümüzde ciddi bir gelir kaynağı olarak dilencililiğin tercih edilmesi, dilencilerin haksız kazanç elde etmemesi için önlemler alınması gerektiğini gündeme getirir. Yani ekonomik olarak el değiştiren bir paranın karşılığı söz konusu değildir. Bu hem "göz göre göre hırsızlığı" hem de "tembelliği" teşvik eder bir durumdur. Nitekim İslâm Peygamberi (A.S.M) "Kim (zarurî) ihtiyacını defetmek için değil de malını çoğaltmak için insanların mallarından isterse, cehennem korunu istemiş olur. Haydi buyursun (bunu bile bile dileyen) azla yetinsin, dileyen de malını çoğaltsın! Kıyamet günü bu mal, yüzünde bir yırtık, elinde yemekte olduğu cehennemden koparılmış kızgın bir taş parçası olacak"(Kütüb-i Sitte, Cild 7, Sayfa: 423) hadisi bu ince çizgiyi ifade etmiştir.

Aslında dilenen de dilenciye veren de bu ince noktaları bildiği halde ortamın nezaketinden dolayı bir şekilde bu olgu suiistimallere sebep olabilmektedir. Bir taraftan yardım eden vicdan ve akıl arasında gidip gelmekte, bir taraftan da bu durumdan istifade eden nahak olanlar suiistimal ederek haklı dilencileri dahi mağdur pozisyonuna koymaktadırlar. Daha da önemlisi kişi sadaka verirken tam da ihlâsa erememektedir. Çünkü dilenciden ve sosyal yaşamdan gelen baskı ile çoğu zaman sadaka verilebilmektedir. Bu ise sadakanın Allah rızası için yapılması gerektiği saflığını zedelemektedir. Diğer taraftan da dilencilik faaliyeti kalabalık yerlerde yapıldığı için "sağ elin verdiğini, sol el görmesin"(Müslim, Zekât;91)zerafeti de aslında tam anlamıyla uygulanmamaktadır.

Yine dini kaynaklara baktığımızda aslında bu konunun çözüme kavuşturulduğunu da görürüz. "Miraç gecesi bana, cennet kapısında şöyle bir yazı gösterildi. Sadaka için on katı, karz-ı hasen için ise on sekiz katı ecir vardır. Cebrâil'e, karzın (borç) niçin sadakadan daha üstün olduğunu sorduğumda, şu cevabı verdi: Şüphesiz, dilenci (çoğu zaman) yanında varken ister. Ödünç isteyen ise, ancak ihtiyaç sebebiyle ister." (İbn-i Mâce, Sadakat,19) hadisi sadakanın gerçek anlamda hedefine ulaşmasının tam anlamıyla mümkün olmadığını, borç vererek bir kimsenin sıkıntısını gidermenin ise sadakaya göre daha faziletli bir ibadet şekli olduğunu ifade etmiştir. Ancak burada sorun dilenciye nasıl borç verileceğidir. Bu elbette kolay bir uygulama değildir. Diğer taraftan da gerçekten de dilenen kişi ihtiyaç sahibi olup olmadığı da net belli olmadığından verilen sadaka da yerli yerince kullanılıp kullanılmadığı bir soru işareti olarak kalacaktır. Diğer taraftan da sadaka çoğu zaman da bir geçiştirme, baştan savma hareketi olarak verilebilecektir. Tüm bu sıkıntıların ortadan kalkması için hadisten esinlenerek oluşturulacak bir "balık tutmayı öğret fonu" ile yapılması mümkün gözükmemektedir. Bunun için özellikle faizsiz bankalarla protokol imzalanarak bir e-dilencilik sistemi geliştirilebilir. Kişi sadaka verme ihtiyacını bu sisteme göre gidererek bu fona düzenli olarak belirli bir miktar parayı aktarabilir. Bu para da yatıran kişinin, dilencilerin, eğitimi, iş kurmaları ve kendilerinin refah seviyelerinin iyileştirilmesi için bir kaynak olmakla birlikte bankadaki katılım bedeli olarak kişi adına kaydedilir. İsterse belli bir süre sonra bu parasını borç olarak verdiği için geri alma hakkı gündeme gelebilir. Burada katılım bankalarının özelliği faizsiz hizmet vermeleridir. Sadakalardan hayır ve hasenat bekleniyorsa o sadakaların faizle herhangi bir şekilde ilişisinin olmaması gerekir. Bu fonlar kesinlikle geleneksel bankalara yönlendirilmemelidir. Çünkü bu bankalar ellerindeki fonları faizle işleterek kâr elde

ederler. İslâm dinine göre faizin nemalanmasına yardımcı olmak, faiz günahını işlemekle eş değerdir. Biriken bu fonlar dilencilerin iş sahibi olmaları, eğitimi ya da dilencilerin ağırlıklı olarak istihdam edileceği iş sahalarına mudaraba, karz- 1 hasen gibi tekniklerle yönlendirilmesi yapılabilir.

Elbette bu fonun dilenciler lehine nasıl kullanılması gerektiği konusu ayrıca devlet, kobi, Katılım Bankaları Birliği gibi paydaşların ortaklaşa belirleyebilecekleri bir konudur. Böylece sadakalar gerçekten ihtiyacı olanlara gidecek hem de dilenen kişilerin şahsiyeti zedelenmemiş olacak, uhrevi hayatta da dilenciligi suiistimal edenler için de ortam ortadan kalktığı için bu kişiler için de uygun bir ortam oluşturulmuş olacaktır.

Bu uygulamanın sadakadan daha ziyade faydalı olduğu “Eğer Allah'a içten gelen istekle ödünç verirseniz, Allah onu sizin için kat kat artırır ve sizi bağışlar” (Teğâbun, 64/17) ayeti bu sistemin temelini oluşturabilecek niteliktedir. Diğer taraftan eğer bir kimse karşılığını beklemeden yani geri dönüşü olmadan bu borç vermeyi yapacaksa da şu ayet yol gösterici olmaktadır: “Borçlu darda ise eli genişleyinceye kadar ona mühlet verin. Bilmiş olsanız borcu bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır” (Bakara, 2/280).

Bu uygulama aynı zamanda dilencileri çalışmaya teşvik edecek. Bir meslek sahibi olarak da sosyal yaşamda kendine değer verilir bir konuma taşıyacaktır. Bu konuda iyilik yapmak isteyenler de elektronik ortamda bu işi yaptıkları için tam bir ihlasla “sağ elin verdiği, sol el görmesin” inceliği de pratik olarak hayata taşınmış olacaktır. Hem sadaka verenler, hem de dilenenler “Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık” (Tîn, 95;4) ayetine göre yaratılışın kendilerinden beklediği şeref ve mertebeye layık bir şekilde yaşamlarını sürdürmüş olacaklardır.

Emek sarf etmeden ekonomik olarak getirisinin fazla yüksekliği, kolay ve çok para kazanmanın müsait olduğu dilencilik, dilenmeye meyilli olan kişiler üzerinde oldukça motive edici bir rolü vardır. Türkiye şartlarında yapılmış olan yasal düzenlemelerin etkinliği ve bu kanunları uygulamakla pratikte sorumlu olan belediyelerin zabıta biriminin aslında bu anlamda kendi teşkilat yönetmeliklerinde bir sorumluluklarının olmaması hem dilenciler hem de zabıta açısından bir çıkmaz oluşturmaktadır. Bu konuda gerekli görevlendirmeler ve etkin yaptırımlar gündeme alınmalı ve yasal güvencelerle desteklenmelidir. Diğer taraftan yapılan teftişler sırasında yoksulluk sebebi ile ya da zor kullanarak dilencilik yapmaya zorlananlar tespit edilerek devletin gerekli birimlerince bunların güvencelerle korunması ve gözetilmesi gerekmektedir (Vatandaş, 2002,182-183).

6. SONUÇ

Yer yer İslâm ve diğer dinlerin dilencilere yardım edilmesini övdüğü, yerine göre de dilenciligi yerdığı bir olgu olan dilencilik asırlar boyunca dünya yaşamının bir gerçeğidir. Bazen temizlenmek için bir vasıta olabilirken bazen de suçların esin kaynağı olarak da karakteristik bir özelliği vardır. Kendisinden beklenen pozitif sonuçları sebebi ile varlığı kabul edilen, negatif etkileri ile de çözüm üretilmesi gereken bir sosyal, ekonomik öge olan dilencilik günümüz şartlarında ve imkânlarında üzerinde tekrar düşünülmesi gereken bir konu olarak kabul edilmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu sorunun tarafları mağdur etmeden nasıl çözülmesi gerektiği de çözüm bekleyen bir husustur. Günümüzün en bariz özelliği olan teknoloji bu sorunu çözebilecek potansiyelde gözükmektedir. Çalışmada belirtilen yaklaşımla bir e-dilencilik sistemi gündeme gelirse insanların sadaka verme, günahlardan temizlenme, sevaplara nail olma beklentisi yerine getirilmiş olacak ve aynı zamanda da bu kişiler tam bir kulluk şuuru olan Allah'ın rızasını gözetmeyi de yaşamış olacaklardır. “Sağ elin verdiği sol el görmesin” nezaketi ve saflığı gündemde kalacak kişiler riyadan kurtulmuş olacaklardır.

Diğer taraftan da her ne kadar kendilerine küçümseyici bir anlam yükleyerek “dilenci” dediğimiz kişilerin de insanlık şeref ve haysiyeti korunmuş olmakla birlikte bu uygulama ile kendilerine bir meslek kazandırılacaktır. Zamanla bu gelişme ile kendileri de sosyal yaşamda normal insanlar gibi bir yaşam statüsüne ulaşmış olacaklardır.

Bu uygulama ile aynı zamanda suç şebekelerinin ellerinde zorla dilenmeye sevk edilen bireyler de özgürlüklerine kavuşacaklardır. Bu kişilere bir iş verileceği için zamanla kendi sosyal ve ekonomik bağımsızlıklarını da tam anlamıyla elde etmiş olacaklardır. Çünkü bu uygulamanın temel fikri alt yapısını “balık verme, balık tutmasını öğret” yaklaşımı oluşturmaktadır.

Zaman içerisinde bu kişiler de sosyal hayattaki konumları sosyal refah seviyesinin standartlarına göre şekillenmeye başlayacağı için dilencilik olgusu bu şekilde ıslah edilebilecektir. Bu süreçte yine devlet yönetimi ve toplumsal bilincin oluşturduğu mutabakatla konunun üzerine eğilmek gerekmektedir. Bu amaçla gerekli yasal ve mali düzenlemelerin yapılması, teknolojik alt yapının oluşturulması, bu fonun işleyişi gibi

konular ise tarafların fikrî yaklaşımları ile olgunlaştırılabilecek temel alanlar olarak dikkate alınması gerekebilecektir.

KAYNAKÇA

- Birtek, Fatih (2014), Dilencilik Suçu, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5 Sayı:2.
- Demirtaş, Mehmet, (2006) Osmanlı Başkenti'nde Dilenciler ve Dilencilerin Toplum Hayatına Etkileri, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı: 20.
- Doğan, Cem (2015), Kırım Harbi'nden I. Dünya Savaşına İstanbul'da Dilencilik Olgusuna Bir Bakış (1853-1914, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:6, Türkiye.
- Düzbakar, Ömer, (2008), Osmanlı Devleti'nin Dilencilere Bakışı (Bursa Örneği), *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 1/5.
- Foucault, Michel (2006), *Deliliğin Tarihi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Goel, Ashish, (2010) Indian Anti-Beggary Laws and Their Constitutionality Through the Prism of Fundamental Rights with Special Reference to Ram Lakhan V. State, *Asia Pacific Journal on Human Rights and the Law*, Vol. 11, No. 1.
- Karacoşkun, Mustafa Doğan (2008), Bir İstismar Yolu Olarak Dilencilik –Sivas Örneği, Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları) Tebliğler Kitabı, İstanbul.
- Köktürk, Milay (2008), Bir Bilinç Durumu Olarak Dilencilik” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu Tebliğler Kitabı*(ed: Suvat Parin). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Kükreler, Meriç, (2014), “Ankara’da Dilencilik Ve Sadaka Kültürü”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Lu, Hancho (1999), “Becoming Urban: Mendicancy and Vagrants in Modern Shanghai”, *Journal of Social History*, Fall 1999, Vol.33, Issue 1, UK.
- Massey, Deeptima, Abdur RAFIQUE, Janet SEELEY (2010), “Begging in Rural India and Bangladesh”, *EPW Economic & Political Weekly*, April 3, vol xlv, no 14, India.
- Mukherjee, Dyutimoy (2008), Laws For Beggars, Justice for Whom: A Critical Review of the Bombay Prevention of Begging Act 1959, *The International Journal of Human Rights*, 12: 2.
- Munzer, Stephen R. (1999), Beggars of God: The Christian Ideal of Mendicancy, *Journal of Religious Ethics*, 27, USA.
- Omotosh, A. O., (2001) Begging, Idleness and the Economic Doctrine of Islam, *Hamdard Islamicus*, Quarterly October- December, Vol xxiv, No 4, Pakistan.
- Özbek, Nadir (2008), Osmanlı İmparatorluğu'nda Dilencilere Yönelik Devlet Politikaları ve Kamusal Söylemin Değişimi, *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu Tebliğler Kitabı*(ed: Suvat Parin). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Özer, Yunus Emre, Yontar, İbrahim Güray (2013), Kent Güvenliğini Tehdit eden Bir Unsur Olarak Dilencilik, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 12, sayı 43: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000068563/5000063624> (21.03.2018).
- Povey, Elaheh Rostami (2003), Women in Afghanistan: Passive victims of the borgea or active social participants?, *Development in Practice*, Volume 13, Issue 2-3.
- Sakaoğlu, Necdet, (1987) Dersaadet Dilencileri ve Bir Belge, *Tarih ve Toplum Dergisi*, Sayı: 38, İstanbul.
- Tekin, Zeki, (1999), Osmanlı Döneminde Dilencilik, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Ed. Güler Eren, C. 5, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Vatandaş, Celalettin, (2002) Dilenciler ve Dilencilik (Sosyolojik Bir Araştırma), *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 1, Afyon.
- Vatandaş, Celalettin (2004), Toplumsal Bir Değer Olarak Yardımlaşma ve Dilenciler, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, Afyon.
- Walsh, Tamara (2004), “Defending Begging Offenders”, *QUT Law & Justice Journal*, Vol4 No 1, Australia.
- Wassan, Aijaz; Khuro, Ali Sajjad (2011), Beggary in District Sanghar: A Sociological Analysis of Shahdadpur, Tandoadamand Sinjhor Subdivisions, *New Horizons*, vol:5 no:2.